INHOUDSTAFEL

17. Het Duinendecreet: onze kustduinen beschermd 113

SAM PROVOOST

- Het Duinendecreet : doelstellingen en juridische achtergronden 113
- Bijkomende duingebieden planologisch beschermd 113
- Knelpunten 113
  - Niet alle gebieden in de duinstreek hebben de gewenste natuurbestemming . 113
  - Planologische bescherming alleen is niet voldoende 116
  - Een habitat-gericht beleid is noodzakelijk 116
- Aanbevelingen voor het beleid 116

17. Het Duinendecreet: onze kustduinen beschermd?

SAM PROVOOST

Het Duinendecreet: doelstellingen en juridische achtergronden

De gewestplannen voor het kustgebied (vastgelegd in 1975, '76 en '77) beschermden ongeveer 3.100 ha duinen als natuurgebied of -reservaat en legden 850 ha vast als agrarisch gebied. In de daaropvolgende jaren gingen echter nog vele hectaren ecologisch waardevolle terreinen, gelegen in woon(uitbreidings)gebied of met een andere bebouwbare status, onder de schop. Deze ontwikkelingen leidden tot een sterk versnipperde open ruimte met een gebrek aan ecologische corridors. Dit heeft de interne degradatie van de natuurgebieden sterk in de hand gewerkt.

In 1993 maakte het Instituut voor Natuurbehoud een inventaris van de knelpunten tussen het natuurbehoud en de gewestplannen binnen de maritieme duinstreek. De beschreven gebieden werden als basis gebruikt voor de aanduiding van beschermde gebieden in het kader van het 'Duinendecreet' van 14 juli 1993 (BS, 31/08/93). De bescherming berust op volgende criteria:

- oppervlakte (voor geïsoleerde percelen min. 2 ha);
- gelegen binnen de 'Groene Hoofdstructuur van Vlaanderen' (1992);
- als 'biologisch waardevol' aangeduid op de Biologische waarderingskaart van België;
- gebied met zeldzame of onvervangbare geomorfologische of pedologische constellatie.

In het decreet werd binnen de beschermde gebieden twee categorieën onderscheiden. In "voor het duingebied belangrijk landbouwgebied", gelegen in zones met een agrarische bestemming, kan het agrarisch gebruik mits beperkingen op de bedrijfsuitbreiding voort worden gezet. In het "beschermd duingebied", gelegen in zones met overige gewestplanbestemmingen, geldt een bouwverbod tenzij voor werkzaamheden ten behoeve van natuurbehoud of kustverdediging.

De aanduiding van de beschermde gebieden gebeurde in verschillende fasen. In totaal werd bij decreet van 21/12/94 (BS, 30/12/94) en 29/11/95 (BS, 30/11/95) de aanduiding van 336 ha 'beschermd duingebied' en 769 ha 'voor het duingebied belangrijk landbouwgebied' definitief bekrachtigd. De meeste beschermde zones sluiten rechtstreeks aan bij een bestaand natuurgebied en vormen aldus een deel van een groter geheel. Slechts 10 gebieden, met een gemiddelde oppervlakte van 6 ha, zijn ruimtelijk volledig geïsoleerd. In deze gevallen zullen bijvoorbeeld recreatie of natuureducatie vaak een belangrijke rol spelen (b.v. Provinciaal domein te Raversijde).

Figuur 17.1 geeft de verschillende door het Duinendecreet "Beschermde duingebieden" en "voor het duingebied belangrijke landbouwgebieden" weer, aansluitend bij de door het gewestplan reeds beschermde duingebieden.

Bijkomende duingebieden planologisch beschermd

De 'voor het duingebied belangrijke landbouwgebieden' bestaan in hoofdzaak uit cultuurgrasland en en akkers. De bescherming van deze zones berust in eerste instantie op de hoge potenties voor natuurontwikkeling van de binnenduinrand als gevolg van de specifieke abiotische omstandigheden: o.m. bodemgradiënten en kalkrijke kwel. Ondanks het soms intensief agrarisch grondgebruik blijven deze potenties aanwezig.

Figuur 17.2 geeft een overzicht van de verschillende ecotopen, gelegen binnen het 'beschermd duingebied'. Het grootste deel van deze terreinen bestaat uit ecologisch (zeer) waardevolle ecotopen zoals stuivende duinen (BWK-eenheden Dd/Dm) met o.m. Zeewinde en Blauwe zeedistel, duingraslanden (Hd, Had) met Grote tijm, Kalkbedstro, Blauwe bremraap en verschillende broedgevallen van Tapuit, structuurrijke struwelen (vnl. Sd) met Egelantier, Glad parelzaad en een gevarieerde avifauna en vochtige duinpannen (Mr/Mp) met o.m. Riet- en Vleeskleurige orchis.

Knelpunten

Niet alle gebieden in de duinstreek hebben de gewenste natuurbestemming

Het Duinendecreet en de gewestplannen verzekeren voor ca. 3.370 ha duin een zekere planologische bescherming. De meeste actueel waardevolle natuurelementen liggen ook binnen deze beschermde zones. Duurzame natuurontwikkeling aan de Vlaamse kust vergt echter meer dan de planologische bescherming van de actuele 'hot spots' van biodiversiteit. Vooreerst is een globale ruimtelijke structuur noodzakelijk waarbinnen natuurontwikkeling, in afweging met overige sectoren, optimale kansen krijgt. Belangrijke potenties liggen verscholen in de hoger vermelde binnenduinrandgebieden, zowel naar ontwikkeling van intrinsieke natuurwaarde als naar verbindingsfunctie.

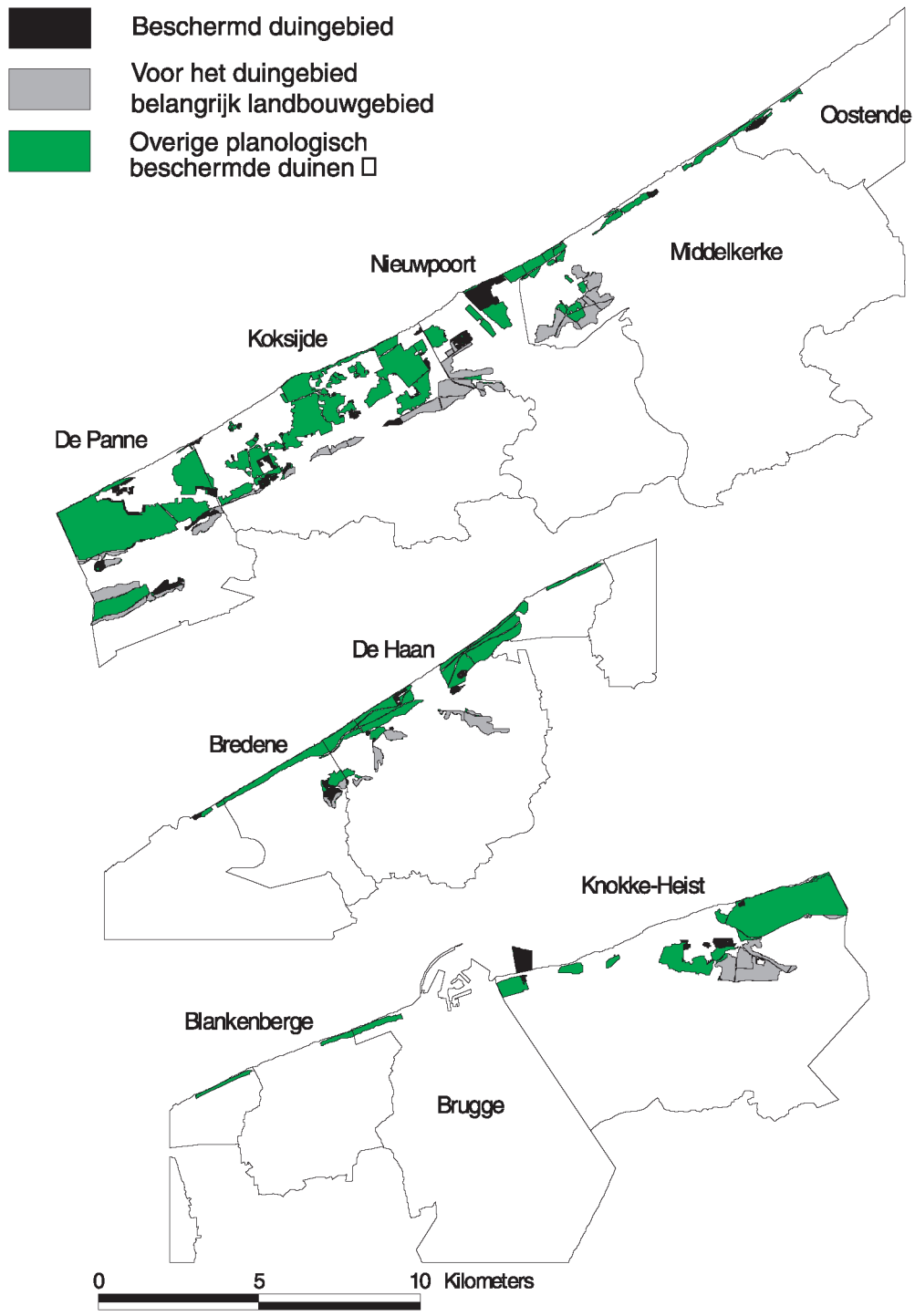

Figuur 17.1. Overzicht van de verschillende door het Duinendecreet "Beschermde duingebieden", "voor het duingebied belangrijke landbouwgebieden" en overige, door het gewestplan reeds beschermde duingebieden.

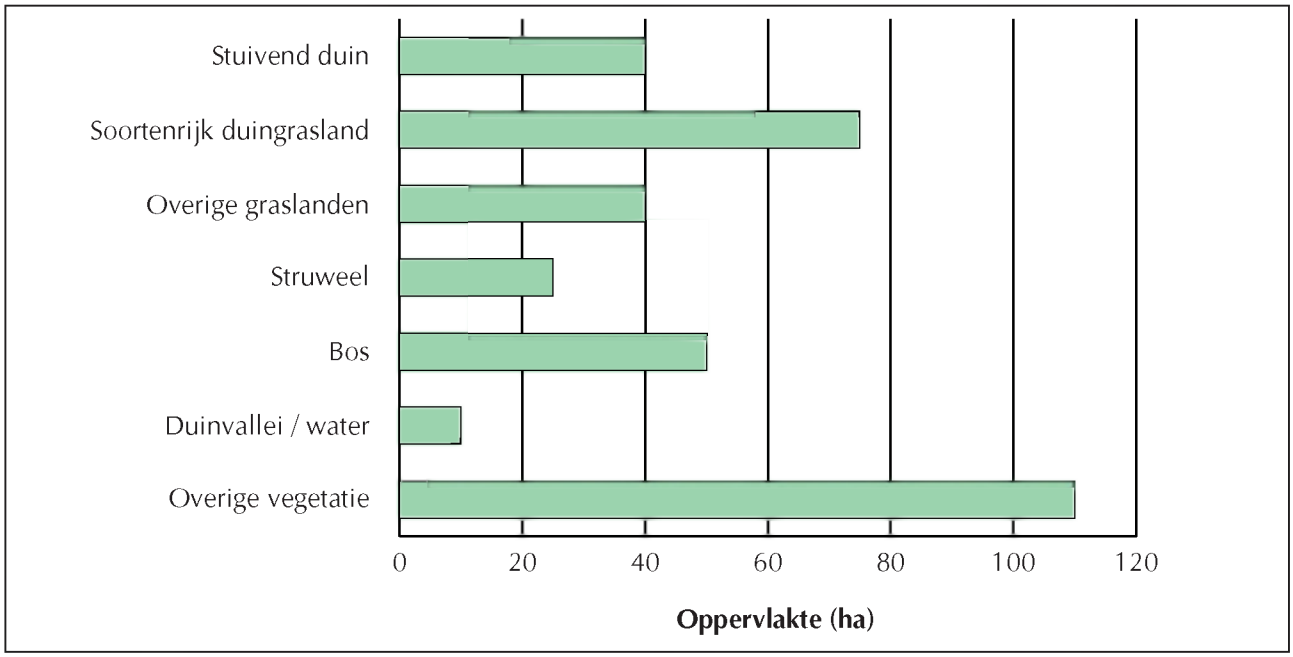

Figuur 17.2: Ecotopen binnen het 'beschermd duingebied' in uitvoering van het Duinendecreet.

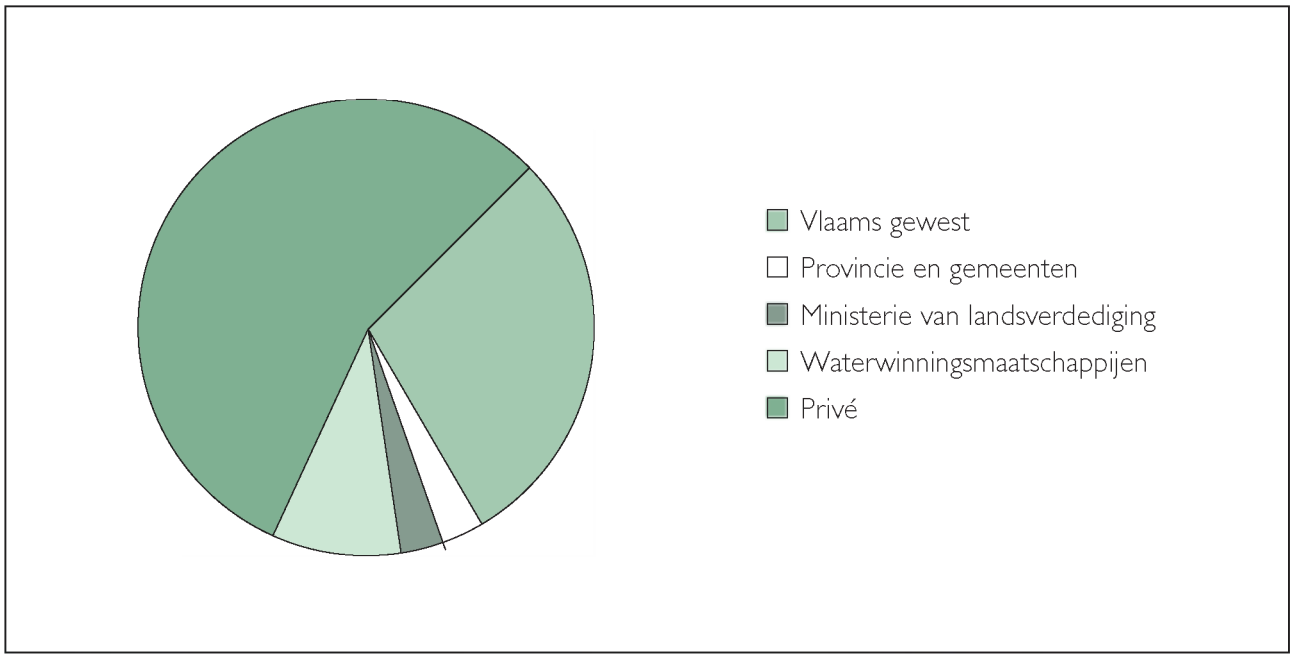

Figuur 17.3: Eigendomsstructuur van de open ruimte (ca. 3800 ha) binnen de duinstreek.

In de Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust (PROVOOST & HOFFMANN, 1996) wordt voor de ontwikkeling van een ecologisch samenhangende natuurstructuur binnen de duinstreek een bijkomende afbakening van ongeveer 550 ha natuurgebied noodzakelijk geacht. Het betreft vooral gebieden aangeduid als "voor het duingebied belangrijke landbouwgebieden". Gezien de ecologische samenhang is ook de aanduiding van aansluitende poldergebieden als toekomstig natuurgebied onontbeerlijk. De bijkomende aanduiding van natuurgebieden moet, gezien de actuele gewestplanbestemming van het grootste gedeelte van de binnenduinrandgebieden, worden gesitueerd in de tweede en derde fase van de afbakening van VEN en IVON (zie hoofdstuk 20).

Planologische bescherming alleen is niet voldoende

De actueel op de gewestplannen als natuurgebied bestemde zones omvatten 220 ha urbaan gebied en 400 ha biologisch minder waardevolle zones. Planologische bescherming van gebieden is dus een essentiële, maar voor natuurbehoud niet toereikende maatregel. Ruim 75% van de Vlaamse duinen kennen geen beheer in functie van natuurbehoud, met de in deel I van dit rapport geïllustreerde gestage achteruitgang van natuurwaarden voor gevolg.

Verwerving en beheer van terreinen door overheden of particuliere natuurbeschermende instanties blijkt een noodzaak om een adequaat natuurgericht beheer te kunnen voeren. De prioriteiten voor aankoop van duinterreinen werden opgesteld door DE LOOSE ET AL. (1996). 2.100 ha of 55 % van de kustduinen zijn echter nog altijd in private eigendommen (Figuur 17.3). Belangrijke knelpunten bij verwerving blijken de hoge grondprijzen aan de kust en de schattingsmethoden van het aankoopcomité van het Ministerie van Financiën (waarbij geen rekening wordt gehouden met gewestplanbestemming).

Een habitatgericht beleid is noodzakelijk

De Ecosysteemvisie voor de Vlaamse kust geeft voort algemene richtlijnen voor het beheer van de verschillende duinhabitats en de evaluatie van het gevoerde beleid. Belangrijke verwezenlijkingen zijn o.m. de afbraak van home G. Theunis te Oostduinkerke, verwijdering van struwelen en/of extensieve begrazing in de Doornpanne (Koksijde), Ter Yde (Oostduinkerke), de Westhoek (De Panne) en de Houtsaegerduinen (De Panne) en het plaggen van humeuze bodems in d'Heye te Bredene-De Haan.

Gezien de meeste ingrepen vrij recent gebeurden, kunnen zij echter nog niet naar natuurwaarden worden geëvalueerd. In de gewestelijke natuurreservaten aan de kust werd daartoe een monitoring-project opgestart.

De aanwijzing van diverse duingebieden aan de Belgische kust als EG-Habitatrichtlijngebied (zie hoofdstuk 16) moet een extra stimulans vormen voor een daadwerkelijk habitatgericht beleid.

Aanbevelingen voor het beleid

- Groene gewestplanwijzigingen in belangrijke duin-polder-overgangsgebieden zijn noodzakelijk (cf. Ecosysteemvisie), evenals maximale opname in het Vlaams Ecologisch Netwerk.
- Het is noodzakelijk het verwervingsinstrument voor de kust, waartoe de Vlaamse Regering en de provincie West-Vlaanderen de eerste stappen hebben ondernomen, voort uit te werken. De verschillende beleidsniveau's moeten worden betrokken bij de oprichting van een aankoopfonds. De aankopen worden best uitgevoerd volgens een strategisch verwervingsplan.

Het is van belang de grote duineigenaars aan te zetten tot het voeren van een aangepast natuurbeheer in overeenstemming met de richtlijnen van de Ecosysteemvisie Vlaamse kust.